

FTAMP/SRSTI/ГРНТИ

<https://orcid.org/0009-0007-5947-5747>

e-mail: Zhuldyz.omarbekova@mail.ru

ЕРМУХАММЕД АЙМЫРЗАҰЛЫНЫҢ ДІНИ АҒАРТУШЫЛЫҚ ҚЫЗМЕТІ ЖӘНЕ ОНЫҢ МҰРАҒА ҚАЛҒАН ИСЛАМИ КІТАПТАРЫНЫҢ ҚОРЫ

Омарбекова Жұлдыз Тұрғанқызы

«Ғылым ордасы» РМК Орталық ғылыми кітапханасы,
Сирек кітаптар бөлімі
Алматы қ., Қазақстан

النشاط التنويري الديني لإرمحمد أيمرزاولي وإرثه من الكتب الإسلامية

عمريكوفا جولدوز

المكتبة العلمية المركزية “Gylym Ordasy” قسم الكتب النادرة
الماطي، كازاخستان

THE RELIGIOUS EDUCATIONAL ACTIVITIES OF YERMUKHAMMED AYMYRZAULY AND HIS LEGACY OF ISLAMIC LITERATURE

Omarbekova Zhuldyz

The Science Committee of the Ministry of Education and Science
“Gylym Ordasy”, rare books department
Almaty, Kazakhstan

РЕЛИГИОЗНО-ПРОСВЕТИТЕЛЬСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ЕРМУХАММЕДА АЙМЫРЗАУЛЫ И ЕГО НАСЛЕДИЕ В ВИДЕ ИСЛАМСКИХ КНИГ

Омарбекова Жулдыз Турганкызы

Центральная научная библиотека
РГП «Ғылым ордасы», отдел редких книг
г. Алматы, Казахстан

Аңдатпа: Мақалада XIX ғасырдың соңы мен XX ғасырдың басындағы Қазақ даласының діни-ағартушылық тарихында орын алған діни қайраткерлердің бірі – Ерімбет Аймырзаұлының өмірі мен рухани қызметі ғылыми тұрғыда зерделенеді. Оның медреседе білім алуы, ұстаздық қызметі және ислам ғылымдарын үйретудегі тәсілдерін тарихи дереккөздер мен ауызша мәліметтер негізінде сипаттайды.

Зерттеудің маңызды бағыты ретінде Ерімбет Аймырзаұлының жеке кітап қорының құрамы қарастырылады. Араб, парсы және шағатай тілдерінде жазылған бұл кітаптар шарифат, хадис, тәпсір, ақида, фикһ және сопылық тақырыптарды қамтиды. Бұл кітаптар, құнды еңбектер оның жан-жақты діни білімі мен исламдық интеллектуалды дәстүрге терең бойлағандығын көрсетеді. Кітаптар арасынан Османлы, Бұхар, Қазан баспаханаларында шыққан классикалық еңбектер де кездеседі. Жеке кітап қоры – тек молданың таным көкжиегін емес, сол кезеңдегі қазақ даласындағы діни оқырман ортасының сипатын да айқындайтын маңызды мәдени-рухани дерек көзі ретінде ұсынылады.

Бұған қоса мақалада кеңестік кезеңдегі діни репрессиялар аясында Ерімбет Аймырзаұлы тұлғасын тануға бағытталған тарихи жағдаяттар да назардан тыс қалмайды. Зерттеу жұмысы дін қайраткерінің қоғамдағы тарихи маңызы мен рухани мұрасын ғылыми тұрғыда пайымдауға бағытталған.

Кілт сөздер: Ерімбет Аймырзаұлы, діни-ағарту, көне діни кітаптар, жеке қор, мәдени-рухани дереккөз, дін қайраткер.

المخلص: تتناول هذه المقالة دراسة علمية لشخصية أحد أعلام الحركة الدينية والتعليمية في سهول كازاخستان خلال أواخر القرن التاسع عشر وبداية القرن العشرين، وهو العالم الديني إريمبيت أيميززاو غلي وتستعرض الدراسة سيرته الذاتية، وتكوينه العلمي في المدارس الدينية، وجهوده في التدريس ونشر العلوم الإسلامية، معتمدة في ذلك على مصادر تاريخية وروايات شفوية.

وتسلط الدراسة الضوء بشكل خاص على مكتبة إريمبيت مولا الخاصة، والتي تضم مؤلفات مكتوبة باللغات العربية والفارسية والتشغتاي، تغطي موضوعات في الشريعة، الحديث، التفسير، العقيدة، الفقه، والتصوف. وتبرز هذه الكتب القيمة غزارة علمه وارتباطه العميق بالتقليد الفكري الإسلامي الكلاسيكي. وتحتوي مجموعته على كتب نُشرت في مطابع إسطنبول وبخارى وقازان، مما يعكس أيضاً المشهد الثقافي والديني العام في كازاخستان في تلك الحقبة. وتُعد هذه المكتبة الخاصة وثيقة ثقافية وروحية هامة لفهم البيئة العلمية والدينية السائدة آنذاك. كما تتناول المقالة أثر السياسات القمعية في العهد السوفييتي على العلماء الدينيين، ومنهم إريمبيت مولا، وما ترتب على ذلك من تغييرات في نقل الإرث الديني. وتهدف هذه الدراسة إلى تقديم قراءة علمية حديثة لمكانة هذه الشخصية في التاريخ الفكري والروحي الكازاخي.

الكلمات المفتاحية: إريمبيت أيمورزا أوغلي، التوعية الدينية، الكتب الدينية القديمة، الأرشيف الشخصي الخاص، المصدر الثقافي والروحي، الشخصية الدينية.

Abstract: This article scientifically explores the life and spiritual activities of Erimbet Aimirzauli, a religious figure from the late 19th and early 20th centuries in the religious and educational history of the Kazakh steppe. It describes his education in madrasas, his teaching career, and his methods of imparting Islamic sciences based on historical sources and oral information.

A key focus of the research is the composition of Erimbet Molla's personal book collection. These books, written in Arabic, Persian, and Chagatai, cover topics such as Sharia, Hadith, Tafsir, Aqeedah, Fiqh, and Sufism. These artifacts demonstrate his profound religious knowledge and deep immersion in the intellectual traditions of Islam. Among these books, classical works published in the Ottoman Empire, Bukhara, and Kazan printing houses are also found. His personal library is presented as an important cultural and spiritual source that not only reveals the

breadth of the molla's intellectual horizons but also reflects the nature of the religious reading community in the Kazakh steppe during that period.

Additionally, the article addresses the historical circumstances surrounding Erimbet Molla during the religious repressions of the Soviet era. This research aims to provide a contemporary scholarly perspective on the historical significance and spiritual legacy of this religious figure.

Keywords: Erimbet Aymyrzauly, religious enlightenment, ancient religious books, personal archive, cultural and spiritual source, religious figure.

Аннотация: В статье рассматривается жизнь и духовная деятельность религиозного деятеля Ерімбет моллы в контексте религиозно-просветительской истории казахской степи конца XIX – начала XX века. Описываются его образование в медресе, педагогическая деятельность и методы преподавания исламских наук на основе исторических источников и устных данных.

Одним из важных направлений исследования является состав личной библиотеки Ерімбет Аймырзаулы. Эти книги, написанные на арабском, персидском и чагатайском языках, охватывают темы шариата, хадиса, тафсира, акеды, фикха и суфизма. Эти книги демонстрируют его широкие религиозные знания и глубокое погружение в исламскую интеллектуальную традицию. Среди книг также встречаются классические труды, изданные в Османской империи, Бухаре и Казани. Личная библиотека представляется важным культурно-духовным источником, который не только раскрывает интеллектуальные горизонты моллы, но и отражает характер религиозной читающей аудитории казахской степи того времени.

Кроме того, в статье рассматриваются исторические обстоятельства, связанные с личностью Ерімбет Аймырзаулы в контексте религиозных репрессий советского периода. Исследование направлено на современное научное осмысление исторической значимости и духовного наследия этого религиозного деятеля.

Ключевые слова: Ерімбет Аймырзаулы, религиозное просвещение, древние религиозные книги, личный архив, культурно-духовный источник, религиозный деятель.

Кіріспе

Қазақ халқының тарихында халық арасында ағартушылық идеяларды дәріптеп, ұрпақ санасын оятуға үлес қосқан тұлғалар аз емес. Солардың бірі – Ерімбет Аймырзаұлы (шын есімі Ермұхаммед Аймырзаұлы). XX ғасырдың басында өмір сүрген ол дін мен ғылымды қатар ұстанып, өзі білім үйреніп, халыққа білім беруді басты мақсат еткен. Ол өз заманының талабына сай діни іліммен қоса, жаратылыстану ғылымдарын да меңгеріп, оларды шәкірттеріне үйреткен. Ерімбет Аймырзаұлының өмірі мен қызметі қазақ даласындағы рухани және ғылыми білімнің дамуын айқын көрсетеді. Бұл

мақалада оның өмірбаяны, білім жолы, ағартушылық қызметі және кеңестік кезеңдегі тағдыры, жеке кітап қорындағы кітаптар жан-жақты қарастырылады.

Ғылыми әдіснамалық негіздері:

Мақалада түрлі жазба деректерді, естеліктерді саралау, жүйелу, талдау әдістері қолданылды. Зерттеу жұмысында анализ-синтез, деректік талдау, сипаттау, кітапхана және мұрағаттық қорларды пайдалану тәсілдері қолданылып, жалпы кешенді қағидаттар басшылыққа алынады.

Тақырыпты таңдауды дәйектеу және мақсаты мен міндеттері:

Қазақ халқының ағартушылық тарихында діни және зайырлы білімнің тоғысуы ерекше орын алады. Осы бағытта қызмет еткен халқ арасынан шыққан, осы күнге дейін танылмаған тұлғаларды зерттеу арқылы біз халқымыздың рухани, мәдени, білімдік деңгейінің қалыптасуына тереңірек үңіле аламыз. Ерімбет Аймырзаұлы – XX ғасырдың басында қазақ даласында дін мен ғылымды ұштастырған бірегей тұлға. Оның өмір жолын, білім алу көздерін, ағартушылық қызметін зерттеу қазіргі заманғы ұлттық білім беру тарихын толықтыруда маңызды. Сондай-ақ, кеңестік кезеңдегі діни-ағартушылық қызметтің тағдырына да баға беру қажет.

Зерттеудің мақсаты – Ерімбет Аймырзаұлының өмірі мен қызметін жүйелі түрде зерттеу арқылы оның қазақ ағартушылығы мен діни білім беру саласындағы орны мен рөлін анықтау. **Міндеттері:** Ерімбет Аймырзаұлының өмірбаянын тарихи деректер негізінде талдау; оның алған білімі мен медреселік ортаның ерекшеліктерін сипаттау; жеке кітап қоры арқылы дүниетанымдық бағыттарын анықтау; кеңестік кезеңдегі оның діни қызметіне жасалған шектеулер мен оған көрсетілген қарсылықтарды сипаттау.

Ерімбет Аймырзаұлы және оның өмір жолы

Ерімбет Аймырзаұлы 1880-1885 жылдар аралығында Қызылорда облысы Жаңақорған ауданында дүниеге келген. Оның әкесі Аймырза ұлының білім алуына ерекше мән беріп, оны ауылдық мектепке береді. Мұнда Ерімбет арабша жазуды және оқуды меңгеріп, білімге деген ерекше ынтасымен көзге түседі.

Орта білім алғаннан кейін, Ерімбет Бұхара қаласындағы медресеге оқуға жіберіледі. Бұхара сол кезеңде Орта Азия-

дағы ірі діни және білім беру орталығы саналды. Медреседе ол тек діни пәндерді ғана емес, сондай-ақ математика, астрономия, геометрия және шығыс тілдерін (араб, парсы, түркі) үйренеді.

Білімін толық меңгергеннен кейін, Ерімбет туған ауылына оралып, жергілікті мектепте ұстаздық қызмет атқарады. Оның білім беру әдістемесі тек діни сабақтармен шектелмей, қолданбалы ғылымдарды да қамтыды. Сол кезеңдегі мұғалімдер араб графикасын қолдана отырып, қазақ балаларына математика, астрономия және басқа да пәндерді оқытты. Бұл қазақ даласындағы білім деңгейінің жоғары болғанын көрсетеді.

Ерімбет Аймырзаұлының ағартушылық қызметі қазақ зиялыларының ағарту қозғалысымен үндес болды. Оның жеке кітапханасында араб, парсы және түркі тілдеріндегі діни және ғылыми еңбектер сақталған.

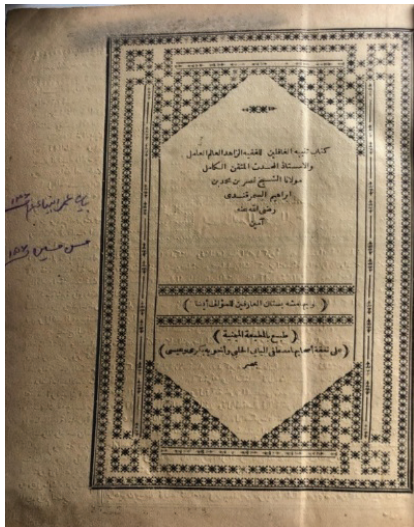
Өзінің рухани және діни білімін тереңдету мақсатында Ерімбет Аймырзаұлы Меккеге қажылыққа барады. Бұл сапар барысында ол Орта Азиядан бастап Кавказ арқылы жүріп, көптеген қиындықтарды бастан кешіреді. Сапар кезінде жинаған тәжірибесі оған жаңа білімдер мен рухани тәжірибелерді игеруге мүмкіндік берді.

Қажылықтан оралғаннан кейін, ол өзімен бірге көптеген құнды араб және парсы тілдеріндегі кітаптарды ала келеді. Бұл еңбектер оның ағартушылық қызметін жаңа деңгейге көтеруге ықпал етеді.

XX ғасырдың басында қазақ даласындағы саяси және әлеуметтік өзгерістер ағартушылар үшін қиын кезең болды. Кеңес үкіметінің орнауымен діни білім беру шектеліп, мешіттер мен медреселердің қызметі бақылауға алынды. Соған қарамастан, Ерімбет Аймырзаұлы

өзінің ағартушылық қызметін жалғастырып, халыққа білім беруді тоқтатпады.

Кеңестік билік кезеңінде оның қызметіне бірнеше рет тексеру жүргізілді. Алайда, оның білімі мен әділдігі оны жергілікті халық арасында беделді тұлғаға айналдырды. Ол ауылдық мешітте имам және мұғалім ретінде қызмет етіп, діни сауаттылықты насихаттаумен қатар, зайырлы пәндерді де оқытты.

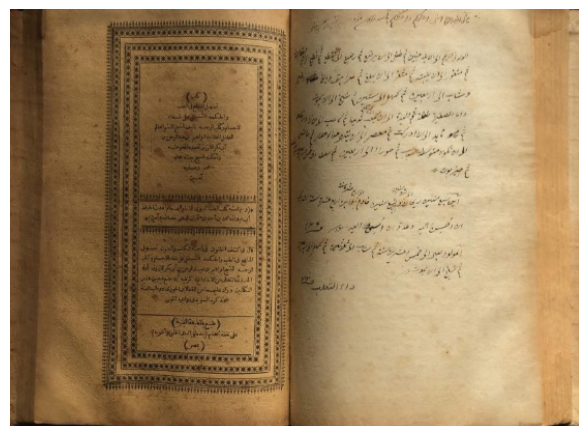
Ерімбет Аймырзаұлының мұрасы

Ерімбет Аймырзаұлының артында қалдырған мұрасы – оның кітапханасы және ағартушылық еңбектері. Кеңестік билік кезеңінде діни әдебиеттерді сақтауға тыйым салынғандықтан, ол өзінің кейбір кітаптарын жасырған. Кейіннен бұл кітаптардың бір бөлігі жоғалғанымен, кейбірі сақталып, ХХІ ғасырда зерттеушілердің назарына ілікті. Оның қолжазбалары мен кітаптары Қазақстан тәуелсіздік алғаннан кейін ғана ғылыми зерттеулердің нысанына айналды. Бүгінде бұл еңбектер қазақ мәдениеті мен білімінің даму тарихын зерттеуде құнды дереккөз болып табылады.

Молда Насыр ибн Мұхаммад ибн Ибраһим әс-Самарқандидің (333h.–

373h./ 944m.–983m.) (إبراهيم السمرقندي «*Китаб тәнбиһ әл-ғафлин* – كتاب تنبيه الغافلين» (Ғафылдарды ояту) кітабы. Ислам ғылымының көрнекті өкілдерінің бірі, толық аты-жөні: Әбу Ләйс Насыр ибн Мұхаммад ибн Ибраһим әс-Самарқанди. Ханафи мәзһабының әйгілі фикһ ғалымы, хадисші және сопы ретінде танымал. Кітап 221 беттен, 94 баптан тұрады. Мысырдағы «Әл-Мәймәнә» баспа үйінде хижра жыл санауы бойынша 1323 жылы басылып шыққан.

Бұл еңбек – жанға тыныштық, жүрекке сенім беретін рухани қазына. Ондағы үгіт-насихаттар жүректі тебіренгісіз, ақылға жол көрсетеді. Ондағы кеңестер – адамның нәпсісіндегі кемшіліктерді түзетін рухани ем. Өйткені кітаптың авторы – өз дәуірінің үлкен имамы, танымал ғалымы, заманының факихі әрі үкім мен ілімге жүгінгендердің тірегі болған – ұлы ғалым Әбу Ләйс әс-Самарқанди (Алла рақым етсін, кеңшілігімен марапаттасын, разылығына бөлесін). Бұл еңбектің шетін көркемдеп, айдарларын безендіру үшін сол атақты ғалымның тағы бір шығармасы – «Бұстан әл-Тарифин» (Арифтер бақшасы) кітабы да енгізілген.

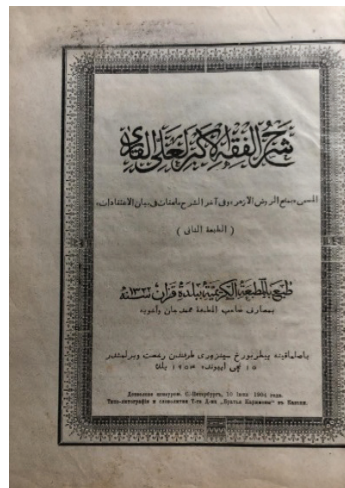

XV ғасырда өмір сүрген йемендік мұсылман ғалымы – Ибраһим бин Абду әр-Рахман бин Әби Бәкр әл-Әзрак

«Kitāb tāsḥil al-maṇāfiḥ fī at-tibb u al-ḥikma al-muṣṭamīl ʿala al-ḥikma al-ḥakma» – كتاب تسهيل المنافع في الطب والحكمة – 181 беттен тұрады. Мысырдағы «Әл-Мәймәнә» баспа үйінде хижра жыл санауы бойынша 1320 жылы басылып шыққан.

Бұл кітапта тұқымдар, дәндер және басқа да тағамдардың дәрілік қолданылуы мен қоректік құндылығы сипатталады. Еңбек Мұхаммед ибн Әбу әл-Ғайс әл-Камаранидің **«Шифа әл-әжсәм»** және Субунридің **«Китаб ар-Рахма»** атты еңбектеріне негізделген.

бойынша 1323 (1907) жылы басылып шыққан. 128 беттен тұрады.

Имам Бурхан әл-Дин әз-Зәрнужи (туған және қайтыс болған уақыты белгісіз, VII-XIII ғасырда өмір сүрген). Бурхан әз-Зәрнужи Түркістан аймағындағы Оқсыз өзенінің бойындағы Зәрнужи деген жерде дүниеге келген. **«Шарх әл-Тәғлим әл-Мутағаллим»** – شرح تعليم المتعلم. Ішіндегі шархының шарихы: Ибн Исмаил. Бұл шарх хижра жыл санауы бойынша 996 жылы аяқталған. Ғамишіндегі **«Тәғһим әл-Мутағалһим»** деген түсіндірменің шарихы Исмаил бин Осман бин Әби Бәкір бин Юсуф (إسماعيل بن عثمان بن أبي بكر بن يوسف). Қазақ қаласындағы «Каримия» баспа үйінде хижра жыл санауы

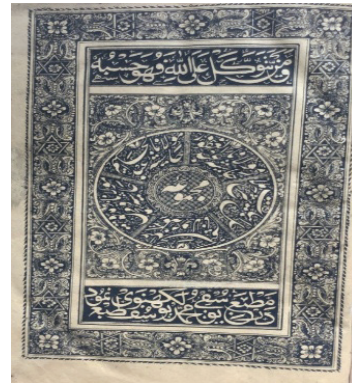
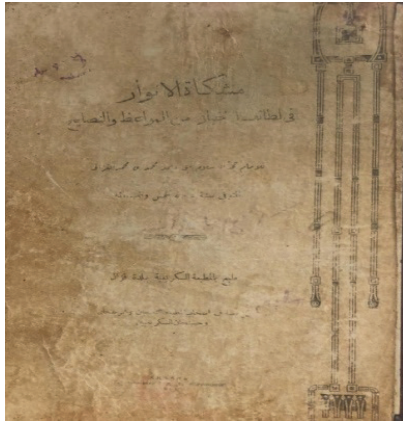
Бұл еңбек білім алудың әдебі мен маңызын, ұстазбен қарым-қатынас, білімнің қайнар көздері, ниет, табандылық, ұстаз таңдау, уақытты тиімді пайдалану, рухани тәрбие сынды тақырыптарды қамтиды. Түркі-мұсылман медреселерінде ғасырлар бойы оқытылып келген. Бұл кітаптың бір нұсқасы Ұлттық кітапхананың сирек кітаптар қорында бар.

Әли әл-Қари (القاري علي) **«Шарх әл-Фикһ әл-Әкбар ли Әли әл-Қари»** شرح الفقه الأكبر لعلي القاري **«(المسمى بمنح الروض الأزهر»** Екінші басылым. Қазан қаласындағы «әл-Кәримия» баспа үйінде хижра жыл санауы бойынша 1322 (1904) жылы басылып шыққан. 292 беттен тұрады. Әли әл-Қаридің түсіндірмесі кітаптың 110-бетіне дейін берілген. 111-беттен бастап **«Мәсәил әл-Муләхәққат фи әл-иътиқадият»** المسائل الملحقات في الاعتقادات тақырыбымен жалғасады.

Кітап Петербург цензурасы тарапынан рұқсат етілген. **«Әл-Фикһ әл-Әкбар»** – الفقه الأكبر – Имам Әбу Ханифаның (р.а.) ақида мәселелеріне арналған қысқа трактаты. Ислам сеніміндегі ең маңызды мәселелер – Алланың сипаттары, тағдыр,

иман, Пайғамбарлар, үлкен күнә, Құран-ның сипаттары, ахирет т.б. қамтылған.

цензурасынан өткен, Қазанда басылып шыққан.

Әбу Хамид Мұхаммед ибн Мұхаммед әл-Ғазали (һижра жыл санауы бойынша 505 жылы қайтыс болған) «مشكاة الأنوار في لطائف الأخبار من المواعظ والنصائح» «Мишкәт әл-әннуар фи латаиф әл-ахбар мин әл-мәуәз уә әл-нәсәиһ». Авторы:.. Қазан қаласында «әл-Кәримия» баспа үйінде 1911 жылы басылып шыққан. 431 беттен, 48 баптан тұрады.

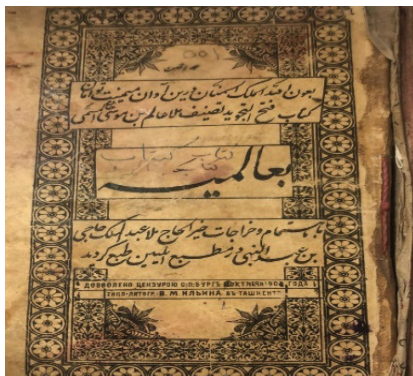
Бұл еңбек ислам дініндегі уағыздар мен насихаттарға арналған. Онда хадистер мен даналық сөздер жинақталып, оқырманға рухани тәрбие мен моральдық құндылықтарды жеткізу мақсат етілген.

Бір кітаптың ішінде шағын он екі кітапша біріктірілген. Кітаптар араб, көне түркі тілдерінде (араб әріптерімен) жазылған. Кітаптар Санкт Петербург

Сол кітаптардың бірі «اصباح المصباح» (Исбах әл-Мисбах). Бұл еңбек – Абу ан-Нақиб ат-Тунтари есімді ғалымның «Шарх әл-Ақайд» атты еңбегіне жазған түсіндірмесі немесе хашиясы болып табылады. Бұл еңбек ислам сенім негіздері мен ақида мәселелерін түсіндіруге арналған. Автор өз еңбегінде сопылық және теологиялық тұрғыдан терең талдаулар жүргізіп, сенім мәселелерін жан-жақты қарастырады.

«Мәжмуә: Хашия мәуләнә Абдул-Халим / Хашия мәуләнә Абдуль-Ғафур / Халлә шәрх Әбият / Хашия мәуләнә Нұр Мұхаммад ыях хашия Абдул-Ғафур / Такмилә мәуләнә Абдуль Хаким / حاشية عبد الغفور / حاشية مولانا عبد الغفور / حل شرح أبيات / حاشية مولانا نور محمد على حاشية تكملة مولانا عبد الحكيم .

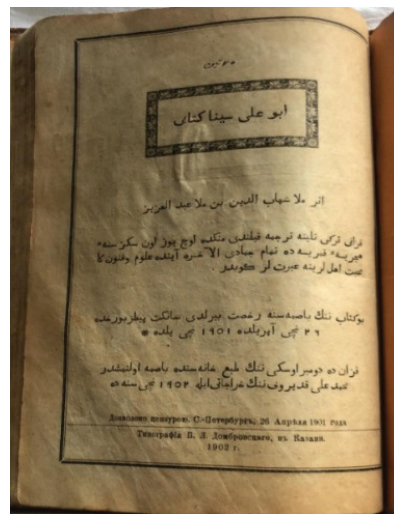

Үндістанның Ләкнәу қаласында Мухаммад Юсуф баспа үйінде басылған, һижра жыл санауы бойынша 3131 жылдар шамасы болуы мүмкін. «Мجموعة» (жинақ) ішіндегі еңбектер – классикалық ислам ғылымындағы оқу мәтіндеріне жазылған түсіндірмелер (حاشية/хашия). Бұл еңбектер фикһ, ақида, логика, сарф-наху, сопылық және поэтика сияқты пәндерге арналған. Кітаптың бір нұсқасы «Ғылым ордасы» РМК Орталық ғылыми кітапханасы, Сирек кітаптар бөлімінде сақтаулы.

Әл-Алим ибн Муса Жалми (جالمي) «Фатх ат-тажуид – (العالم بن موسى فتح)» 1904 жылы Ташкент қаласында, В. М. Ильин типографиясында басылып шыққан. Тілі: Осман түрікшесіне ұқсас көне шағатай яғни ортаазиялық түркі жазуы (араб жазуымен жазылған). Бұл еңбек – қазақ және жалпы түркі халықтарының Құран оқу дәстүрі мен ислам білімін үйрену жүйесінің бай тарихын дәлелдейтін айғақ.

Зерттеушілер мен тіл мамандары үшін шағатай тілін зерттеу, ислам филологиясы, араб графикасындағы түркі жазбаларын тану сияқты бағыттарда таптырмас дереккөз. Қазіргі кезде осындай кітаптар зерттеліп, талдамалы түсіндірмесі жасалса, рухани және тарихи білімге үлкен үлес болар еді.

Мулла Шиһад әд-Дин бин Мулла Абдулазиз (- ملا شهاب الدين بن ملا عبد العزيز) түркі тіліне аударған аудармашы. «Абу Али Сина Китабы» – Абу Али Сина Китабы – Кітап 1902 жылы Қазан қаласындағы Императорлық типографияда жарық көрген.

Ішінде парсы, араб, көне түркі тілдерінде жазылған құнды кітаптар жинағы. 1901 жылы Қазанда басылып шыққан Әбу Әли Сина кітабы. Кітапты түрік тіліне аударған Шиһаб әд-Дин бин мулла Абд әл-Әзиз. «Сиражу әл-Кулуб тәржумесі». Аударған Мухаммад Әмин ибн әл-Хаж Абдулла әл-Йәкуби

Қорытынды

Ерімбет Аймырзаұлы – Қазақ халқының рухани және ғылыми-ағартушылық, діни-рухани тарихындағы маңызды тұлғалардың бірі. Ол діни және зайырлы білім беруді ұштастырып, өз заманының білімді тұлғаларының қатарынан көріне білді. Кеңестік кезеңдегі саяси қиындықтарға қарамастан, ол ағартушылық жолын жалғастырып, ұрпақ тәрбиесіне өзіндік үлес қосқан. Оның еңбектері мен бізге жеткен мұрасы – Қазақ халқының мәдени-рухани дамуының ажырамас бөлігі.

Ермұхаммед Аймырзаұлы (Ерімбет Аймырзаұлы) – Қазақ даласындағы рухани-ағартушылық қызметті өмірінің өзегіне айналдырған тарихи тұлғаларымыздың бірі. Оның өмір жолы мен қызметі – халықтың діни сауатын арттырып қана қоймай, ғылыми біліммен ұштастыра отырып жаңа буынның дүниетанымын қалыптастыруға бағытталғандығын алдағы уақытта да ғылыми тұрғыдан дәйек-

теу қажет болады. Ерімбет Аймырзаұлының діни білімді терең меңгеруі, Меккеге қажылық сапары, кеңестік кезеңдегі саяси қиындықтарға қарамастан ағартушылық қызметін жалғастыруы – оның табандылығы мен парасаттылығының айқын көрінісі. Оның жеке кітап қорындағы араб, парсы және көне түркі тілдеріндегі бірегей басылым кітаптар бүгінде Ерімбет Аймырзаұлының әулетінің ғана емес, күллі халқымыздың асыл мұрасына айналып отыр. Мақалада талыға түскен бірегей кітаптардың ғылыми-танымдық арасында ислам философиясы, фикһ, ақида, медицина және астрономия бағытындағы кітаптар қазіргі зерттеушілерге бабалар мұрасын ғылыми тұрғыдан зерттеуге мүмкіндік береді. Осы мақалада біз қысқаша Ерімбет Аймырзаұлының өмірі мен ағартушылық мұрасын мүмкіндігінше жүйелі түрде сараланып, оның жеке қорындағы бірегей кітаптарды заманауи ғылыми-танымдық маңыздылығы айқындауға талпыныс жасадық. Осы орайда айта кететейін бір мәселе осы мақалада талқыға түскен Ерімбет Аймырзаұлының қолданған кітаптарының бір бөлігі ғана. Бұл бағыттағы ғылыми ізденістер алдағы уақытта да өз жалғасын табады деген сенемдеміз. Мақала соңында Ерімбет Аймырзаұлының әулетіне, текті тұлғаның артында қалған барлық ұрпақтарына осы мақаланы жазуға қолдау жасап бірегей кітаптарды зерттеу мақсатында бізге бергені үшін шынайы ризашылығымызды, алғысымызды білдіреміз.

Әдебиеттер тізімі

1. Самарқандид, Әбу Ләйс. *Китаб Тәнбиһ әл-Ғафилин*. Мысыр: Әл-Мәймәнә баспасы, 1323 h.
2. Әл-Әзрақ, Ибраһим бин Абду әр-Рахман. *Китаб Тәхил әл-Мәнәфиъ фи әт-Тибб*. Мысыр: Әл-Мәймәнә, 1320 h.
3. Әл-Зәрнужи, Бурһан әд-Дин. *Таълим әл-Мутаъаллим*. Қазан: Каримия, 1323 h.
4. Әли әл-Қари. *Шарх әл-Фиқһ әл-Әкбар*. Қазан: Каримия, 1322 h.
5. Әл-Ғазали, Әбу Хамид. *Мишкәт әл-Әнвар*. Қазан: Каримия, 1911.
6. Жалми, Ибн Муса. *Фатх ат-Таджуид*. Ташкент: В.М. Ильин типографиясы, 1904.
7. Әбу Әли Сина. *Сирадж әл-Қулуб*. Қазан, 1901.
8. Жеке әңгімелер, естеліктер, жергілікті архив құжаттары (Жаңақорған аудандық архиві).
9. Қолжазбалар қоры – Қазақстан Республикасының Ұлттық кітапханасы.